

การเสริมสร้างความเป็นธรรมทางสังคมโดยกระบวนการยุติธรรมชุมชน
: บทเรียนจากนานาประเทศ
ENHANCING SOCIAL JUSTICE THROUGH COMMUNITY JUSTICE
: LESSONS FROM COUNTRIES

วิชา มหาคุณ

Viicha Mahakun

กฤษฎา แสงเจริญทรัพย์

Krisda Saengcharoensap

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand

E-mail: krisda.s@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวทางรวมถึงตัวอย่างของประเทศสกอตแลนด์ และประเทศออสเตรเลียในการนำกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาใช้ในการเสริมสร้างความเป็นธรรมทางสังคม เพื่อใช้เป็นองค์ความรู้ในการปรับปรุงและพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนของประเทศไทย โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการวิจัยเอกสาร ตลอดจนข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบกระบวนการยุติธรรมชุมชนของประเทศสกอตแลนด์และประเทศออสเตรเลีย ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการยุติธรรมชุมชนของประเทศสกอตแลนด์ได้รับการบัญญัติในรูปแบบของกฎหมายที่มีการกำหนดถึงแนวทางในการจัดตั้งหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบงานยุติธรรมชุมชนขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการระบบงานยุติธรรมชุมชนโดยเฉพาะ สำหรับในประเทศออสเตรเลียก็มีการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนให้อยู่ในรูปแบบของกฎหมายเช่นกัน โดยมุ่งเน้นไปที่การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมยอมความ อันเป็นการกำหนดถึงวิธีในการระงับข้อพิพาทไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน ดังนั้น ในการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนของประเทศไทยจึงควรมีการวางรูปแบบในการดำเนินงาน การประสานความร่วมมือที่ชัดเจนดังเช่นรูปแบบของประเทศสกอตแลนด์ รวมถึงควรมีการระบุถึงแนวทางที่จะนำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรมชุมชนอย่างชัดเจนดังเช่นรูปแบบของประเทศออสเตรเลียเพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องของรูปแบบและขั้นตอนในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ทั้งยังเป็นการสร้างความตระหนักถึงการให้ความสำคัญต่อการจัดตั้งและยกระดับ

ของกระบวนการยุติธรรมชุมชนขึ้นเพื่อให้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นกระบวนการยุติธรรมรูปแบบหนึ่งที่แยกออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

คำสำคัญ: ยุติธรรมชุมชน, ความเป็นธรรมทางสังคม, นานาประเทศ

Abstract

This article aims to examine the approaches and examples of Scotland and Australia in implementing community justice in order to enhance social justice. to use as a body of knowledge to improve and develop the community justice system in Thailand. This study is based on qualitative research based on document research as well as electronic media information relating to the community justice systems of Scotland and Australia. The results showed that Scotland's community justice system is enacted in the form of a law that provides guidelines for the establishment of agencies and organizations involved in the community justice system to function, in particular, administering the community justice system. In Australia, the practice of community justice has also been established as a form of law, focusing on dispute resolution through mediation and compromise, which clearly defines the method of dispute resolution in the law. Therefore, in the implementation of community justice in Thailand, there should be a pattern in operation. There is clear coordination, like the Scottish model. In addition, guidelines for community justice dispute resolution should be clearly stated, such as the Australian model, in order to provide clarity on the format and procedures for implementing community justice. It also raises awareness of the importance of establishing and upgrading the community justice process in order to be recognized and accepted as a form of justice that is separate from the mainstream justice system.

Keywords: Community justice, Social justice, Countries

บทนำ

“ที่ใดมีสังคม ที่นั่นมีกฎหมาย” (*Ubi societas, ibi jus*) เป็นภาษิตทางกฎหมายภาษาละติน ที่ใช้ในการอธิบายถึงสาเหตุและความจำเป็นในการนำเอากฎหมายมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม อันเนื่องมาจากธรรมชาติในด้านลบของมนุษย์ที่มีความเห็นแก่ตัวและมีความชั่วร้ายในตนเอง (Rebellion, C. J. et al.,

2015) จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการควบคุมและลงโทษผู้ที่มีพฤติกรรมฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุขและเป็นการคืนความยุติธรรมให้แก่ผู้เสียหาย โดยอริสโตเติลนักปราชญ์ชาวกรีกได้อธิบายว่า ความยุติธรรมอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ (สมยศ เชื้อไทย, 2561) ได้แก่ ความยุติธรรมในแง่แบ่งปันส่วน (justitia distributa) กล่าวคือ การจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าควรให้กับเขาโดยให้ในสิ่งที่แต่ละคนควรได้โดยชอบธรรม และ ความยุติธรรมในแง่แลกเปลี่ยนทดแทน (justitia commutativa) กล่าวคือ เป็นการทดแทนส่วนที่ผู้อื่นต้องสูญเสียไปนั้นให้กลับคืนดั้งเดิม ซึ่งความยุติธรรมนี้ถือเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ที่สำคัญ ดังนั้นการที่กีดกันผู้หนึ่งผู้ใดให้ไม่ได้รับความยุติธรรมการกระทำเช่นนั้นก็ย่อมเปรียบเสมือนกับการกีดกันผู้นั้นออกจากความเป็นมนุษย์ของเขาไปด้วย (Obioha, P. U. , 2011)

แต่ถึงกระนั้น ก็ไม่ได้หมายความว่าบุคคลที่ได้รับความเสียหายจะสามารถเข้าถึงและได้รับความยุติธรรมได้โดยสะดวกและทั่วถึงทุกคน ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญหลายประการ อาทิเช่น เพศ (คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลและมูลนิธิยุติธรรมเพื่อสันติภาพ, 2555) สภาวะความสมบูรณ์ทางร่างกาย (อานนท์ ศรีบุญโรจน์ และหทัยกาญจน์ กำเหนิดเพชร, 2557) รวมถึงความยากจนและขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาโดยเฉพาะประชากรที่อาศัยอยู่ในชนบท (วิชา มหาคุณ, 2530) ซึ่งจากรายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2563 แสดงให้เห็นถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอันเป็นสถานการณ์ที่บุคคลถูกเลือกปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาคจากกระบวนการยุติธรรม และการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดไม่อาจเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมรวมถึงการที่กระบวนการยุติธรรมไม่อาจอำนวยความยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม, 2563) เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงได้เกิดแนวความคิดในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยการนำระบบชุมชนมาใช้ในการขับเคลื่อนความยุติธรรมและมุ่งหาข้อยุติในระหว่างคู่พิพาทโดยไม่สร้างความขัดแย้งอันเป็นการสร้างความรู้สึกที่ดีให้กับคู่กรณีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (King, M. S. , 2008) ซึ่งหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบันก็คือ ระบบยุติธรรมชุมชน (community justice) ที่เป็นการมองปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรมซึ่งถือได้ว่าเป็นปัญหาในเชิงสังคมที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเพื่อนำไปสู่การหาแนวทางในการป้องกันหรือแก้ไขอาชญากรรมดังกล่าวโดยการใช้ชุมชนเป็นฐาน (Kurki, L., 2000) อันจะเป็นการช่วยประหยังบประมาณของรัฐทั้งในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อีกทางหนึ่งด้วย (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2550)

โดยที่กระบวนการยุติธรรมชุมชนนั้น จะมุ่งเน้นไปที่การให้ความสำคัญกับความปลอดภัยสาธารณะและคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกที่อยู่อาศัยร่วมกันในชุมชน โดยการออกแบบรูปแบบของการอำนวยความสะดวกให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทในแต่ละชุมชน (Karp, D. R., & Clear, T. R., 2000) อันมีรากฐานสำคัญมาจากการมีส่วนร่วมกันของ 3 ภาคส่วนทางสังคมที่สำคัญ อันได้แก่ พลเมือง ชุมชน และ ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Karp, D. , 1999) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวทางการควบคุมปัญหาอาชญากรรมในสมัยใหม่โดยเฉพาะในอาชญากรรมที่ไม่ร้ายแรงมากนัก (Lanni, A., 2005) ที่สอดคล้องกับการป้องกันอาชญากรรมตามทฤษฎีหน้าต่างแตก (Broken Windows Theory) ที่ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างความปลอดภัยให้แก่สาธารณะ (Fagan, J. & Malkin, V. , 2003) โดยมุ่งเน้นในเรื่องของการป้องกันการทำความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อที่จะลดอัตราการเกิดของอาชญากรรมที่มีความรุนแรงได้ (Ansfield, B., 2020); (Wilson, J. Q. & Kelling, G. L. , 1982) ซึ่งการจะช่วยให้ยุติธรรมชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องประกอบไปด้วยทัศนคติของชุมชนในการมีส่วนร่วมเชิงรุกเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชนผ่านการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการที่เกิดขึ้นจากชุมชนเอง (Roman, C. G. et al., 2006) อันเป็นกระบวนการที่สร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนทั้งหมดอย่างเป็นองค์รวม (Kohen, M., G., 2019) โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ อายุ เพศ ความสามารถ เพศสภาพ ศาสนา หรือ ความเชื่อ (Hage, S. M. , 2005) ภายใต้ยุทธศาสตร์การควบคุมสังคมโดยใช้วัฒนธรรม (Cultural Strategies) และ ยุทธศาสตร์การควบคุมสังคมโดยการมีส่วนร่วม (Coalitional Strategies) (Sites, P. , 1975)

สำหรับในประเทศไทยได้มีการนำแนวคิดด้านยุติธรรมชุมชนมาใช้ในราวปี พ.ศ. 2549 – 2550 (สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ และคณะ, 2562) ซึ่งค่อนข้างจะเป็นความท้าทายประการหนึ่ง เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมไทยมีลักษณะเป็นรัฐราชการ (bureaucratic polity) ที่นโยบายต่าง ๆ จะได้รับการกำหนดจากกลุ่มชนชั้นนำในลักษณะกึ่งบังคับและใช้อำนาจนำ (อดิพันธ์ พรหมพันธ์ใจ, 2559) นอกจากนี้ยังมีปัญหาในด้านการมีกฎหมายมารองรับการดำเนินการในเรื่องยุติธรรมชุมชนโดยเฉพาะ (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2550) ซึ่งกระทรวงยุติธรรมได้เคยมีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชน พ.ศ. ... ขึ้นแต่ร่างกฎหมายดังกล่าวก็ต้องเป็นอันตกไปเนื่องจากนายกรัฐมนตรียังไม่เห็นว่ามี ความเข้าช้องกับพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 และ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ตามที่ปรากฏในคำตอบกระทู้ถามที่ 008 (ร.) ซึ่งได้รับการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 138 ตอนพิเศษ 118 ง ลงวันที่ 1 มิถุนายน 2564 ในขณะที่ประเทศสกอตแลนด์ และประเทศออสเตรเลีย ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มประเทศที่มีความก้าวหน้าในเรื่องยุติธรรมชุมชนที่ได้มีการประกาศใช้กฎหมายที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของ

ยุติธรรมชุมชนโดยตรง ดังนั้น จึงเห็นสมควรทำการศึกษาเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาใช้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนของประเทศไทยให้สอดคล้องกับแนวทางสากล และเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทางสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางรวมถึงตัวอย่างของประเทศสกอตแลนด์และประเทศออสเตรเลีย ในการนำกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาใช้ในการระงับข้อพิพาท
2. เพื่อสร้างเป็นองค์ความรู้ในการนำไปปรับปรุงและพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ คณะผู้วิจัยเลือกใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะของการวิจัยเอกสารตลอดจนข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบกระบวนการยุติธรรมชุมชนของประเทศสกอตแลนด์ และ ประเทศออสเตรเลีย โดยนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์ในลักษณะของการเขียนเชิงพรรณนาเพื่อหาข้อสรุปและเสนอแนวทางในการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนให้มีความยั่งยืนและมีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสามารถกล่าวถึงผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. แนวทางการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนของประเทศสกอตแลนด์

ประเทศสกอตแลนด์ เป็นประเทศหนึ่งที่มีความโดดเด่นทางด้านของการบริหารกระบวนการยุติธรรม โดยมีการริเริ่มนำยุทธศาสตร์เพื่อความยุติธรรมมาใช้เพื่อประเมินผลการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมในสกอตแลนด์มีความเหมาะสมและทันต่อความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย นอกจากนี้ยังได้มีการประกาศใช้กฎหมาย Community Justice (Scotland) Act 2016 อันเป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชนรวมถึงเป็นกฎหมายที่ใช้ในการจัดตั้งหน่วยงานระดับชาติขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนในสกอตแลนด์ ตลอดจนให้คำแนะนำข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการยุติธรรมระดับประเทศและระดับท้องถิ่นเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์และผลสำเร็จในการดำเนินงานยุติธรรมชุมชน โดยกฎหมายดังกล่าวมีโครงสร้างและรูปแบบการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชน ดังนี้

1.1 ความหมายของยุติธรรมชุมชน

Community Justice (Scotland) Act 2016 ได้มีการให้ความหมายของคำว่า ยุติธรรมชุมชน ไว้ใน section 1 และ section 2 ว่าเป็นกระบวนการที่เป็นการเพิ่ม

ประสิทธิภาพให้แก่ขั้นตอนทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน 3 ขั้นตอน อันได้แก่ 1) เงื่อนไขในการให้ประกันตัว (bail condition) อันหมายถึง เงื่อนไขที่ได้รับการกำหนดโดยศาล ที่เกี่ยวกับการกำหนดจำนวนหลักประกันสำหรับการประกันตัวรวมถึงมาตรการในการควบคุมดูแลตามที่สหภาพยุโรปได้ให้การรับรอง 2) การจัดการโดยกระบวนการชุมชน (community disposal) หมายถึง ข้อกำหนดสำหรับบุคคลภายใต้คำสั่งของศาลในคดีอาญา โดยอาศัยอำนาจตามที่กฎหมายกำหนด รวมถึงคำสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ชุมชนตามที่กำหนดใน section 227 A และ 227 M แห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1995 และ คำสั่งของศาลในการให้การกำกับดูแลรวมถึงให้การบำบัดตามที่กำหนดใน section 57(2)(d) แห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1995 และ 3) กระบวนการในการกำกับดูแลผู้ต้องขัง ภายหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวแล้ว อันหมายถึง ข้อกำหนดสำหรับบุคคลที่ได้รับการปล่อยตัว จากการถูกจำคุกหรือกักขังในสถานที่คุมขังอื่นอันเนื่องมาจากต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดให้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลภายใต้กฎหมายอื่น หรือ ภายใต้อำนาจของคณะรัฐมนตรีสกอตแลนด์ (Scottish Ministers)

1.2 ยุติธรรมชุมชนแห่งสกอตแลนด์ (Community Justice Scotland)

ใน section 3 แห่ง Community Justice (Scotland) Act 2016 ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่มีชื่อว่า “ยุติธรรมชุมชนแห่งสกอตแลนด์” ขึ้นเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับระบบงานยุติธรรมชุมชนในประเทศสกอตแลนด์โดยตรง โดยมีหน้าที่หลักตามที่มีการบัญญัติไว้ใน section 4 ได้แก่ 1) มีหน้าที่ให้การสนับสนุนแก่ยุทธศาสตร์ชาติทางด้านยุติธรรมชุมชน 2) มีหน้าที่ในการเฝ้าระวัง ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ รวมถึงให้ความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีสกอตแลนด์ในการจัดหามาตรการที่จำเป็นต่าง ๆ ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนให้ดียิ่งขึ้น 3) มีหน้าที่ในการสนับสนุนช่วยเหลือเพื่อพัฒนาคุณภาพพบปะปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของการจัดหาบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลผู้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายนี้ รวมถึงการจัดเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวให้แก่บุคคลที่ถูกศาลตัดสินให้ลงโทษจำคุกหรือถูกกักขังในสถานที่คุมขังอื่นด้วย และ 4) มีหน้าที่ในการสร้างความตระหนักรู้ให้แก่สังคมทางด้านประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากการที่นำตัวบุคคลผู้ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมชุมชนมากกว่าการนำบุคคลดังกล่าวไปจำคุกหรือกักขัง ดังเช่นกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก รวมถึงมีหน้าที่ในการจัดการและส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลผู้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายนี้เพื่อไม่ให้กลับไปกระทำความผิดหรือลดอัตราการกระทำความผิดซ้ำของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดย ยุติธรรมชุมชนแห่งสกอตแลนด์ มีหน้าที่ในการกระทำการต่าง ๆ ที่จำเป็นหรือที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นประโยชน์หรือเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ข้างต้น

1.3 การดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนแห่งสกอตแลนด์

โดยบทบัญญัติใน section 9 ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนแห่งสกอตแลนด์ โดยกำหนดให้ยุติธรรมชุมชนแห่งสกอตแลนด์จะต้องบริหารกิจการด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และได้สัดส่วน ทั้งยังจะต้องสอดคล้องกับหลักการบริหารงานอย่างมีธรรมาภิบาลและมีความรับผิดชอบ และเพื่อเป็นการช่วยให้บรรลุถึงภารกิจดังกล่าว ในบทบัญญัติ section 10 จึงได้มีการกำหนดแนวทางในการจัดทำแผนความร่วมมือโดยยุติธรรมชุมชนแห่งสกอตแลนด์เป็นผู้มีหน้าที่ในการรับผิดชอบดำเนินการภายใต้การปรึกษาแนะนำ และยินยอมของคณะรัฐมนตรีแห่งสกอตแลนด์ ซึ่งในการจัดทำแผนดังกล่าว ยุติธรรมชุมชนแห่งสกอตแลนด์จำต้องคำนึงถึงแนวยุทธศาสตร์ชาติควบคู่ไปกับการปรึกษากับภาคีเครือข่ายด้านยุติธรรมชุมชน รวมถึงภาคประชาสังคมต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานในภาคส่วนที่สาม (third sector bodies) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบงานยุติธรรมชุมชน ตลอดจนผู้มีส่วนได้เสียอื่นที่อาจเกี่ยวข้องอื่น ๆ รวมถึงมีหน้าที่ในการจัดให้มีการทบทวนแผนความร่วมมือดังกล่าวตามระยะเวลาที่กฎหมายได้กำหนดไว้ และต้องจัดให้มีการจัดทำรายงานประจำปีเป็นประจำทุกปีเพื่อรายงานถึงผลการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนให้แก่สาธารณชนเพื่อรับทราบด้วย ตามที่มีกำหนดไว้ใน section 11

1.4 ภาคีเครือข่ายยุติธรรมชุมชน (Community justice partners)

นอกจากจะมีการจัดตั้งหน่วยงานที่เรียกว่า ยุติธรรมชุมชนแห่งสกอตแลนด์ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินกิจการด้านยุติธรรมชุมชนดังที่กล่าวมาแล้วนั้น Community Justice (Scotland) Act 2016 ยังได้มีการกำหนดตัวผู้ที่จะมาร่วมเป็นภาคีเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญที่จะเป็นส่วนร่วมในการช่วยดำเนินกิจการด้านยุติธรรมชุมชนในประเทศสกอตแลนด์ให้สำเร็จลุล่วง โดยใน section 13 ได้มีการกำหนดบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะมาเข้าทำหน้าที่ร่วมกันเป็นภาคีเครือข่ายด้านยุติธรรมชุมชนอันประกอบไปด้วย เจ้าพนักงานท้องถิ่น (local authority) ที่ประจำอยู่ในแต่ละท้องถิ่น คณะกรรมการสาธารณสุข (health board) ที่ประจำอยู่ในแต่ละท้องถิ่น ผู้บัญชาการตำรวจแห่งสกอตแลนด์ (the chief constable of the Police Service of Scotland) หน่วยงานดับเพลิงและกู้ภัยแห่งชาติสกอตแลนด์ (the Scottish Fire and Rescue Service) หน่วยงานพัฒนาทักษะแห่งสกอตแลนด์ (Skills Development Scotland) คณะกรรมการร่วม (an integration joint board) ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยผลของ section 9 แห่งกฎหมาย Public Bodies (Joint Working) (Scotland) Act 2014 หน่วยงานศาลและอนุญาโตตุลาการแห่งประเทศสกอตแลนด์ (the Scottish Courts and Tribunals Service) และ คณะรัฐมนตรีแห่งสกอตแลนด์ (the Scottish Ministers) โดยภาคีเครือข่ายด้านยุติธรรมชุมชนมีหน้าที่ในการปฏิบัติตามคำร้องขอของยุติธรรมชุมชนแห่งสกอตแลนด์ ในการให้ข้อมูล คำแนะนำ รวมถึงให้

ความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของ ยุติธรรมชุมชน

1.5 หน่วยงานภาคประชาสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน (Third sector bodies involved in community justice)

หน่วยงานภาคประชาสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน เป็นอีก หน่วยงานหนึ่งที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นตาม section 14 แห่ง Community Justice (Scotland) Act 2016 เพื่อเสริมความเข้มแข็งให้แก่การดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนในประเทศ สกอตแลนด์ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งขึ้นเพื่อมี หน้าที่ในการจัดให้มีบริการต่าง ๆ ในการช่วยดำเนินการหรือสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ได้รับการ ปลดปล่อยตัวกลับคืนสู่ชุมชน รวมถึงบุคคลผู้อยู่ในระหว่างการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวไม่ หันกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกภายหลังจากที่กลับคืนสู่ชุมชนแล้ว รวมถึงทำหน้าที่เป็นตัวแทน ในการรักษาผลประโยชน์ของคู่พิพาท ทั้งที่เป็นบุคคลที่ได้รับการปล่อยตัวและบุคคลผู้อยู่ใน ระหว่างการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และ บุคคลผู้อาจได้รับผลกระทบจากกระบวนการ ยุติธรรมชุมชน อันได้แก่ ครอบครัวของผู้กระทำความผิด ตลอดจนผู้เสียหายและครอบครัวของ ผู้เสียหาย อันเป็นการให้ความดูแล ช่วยเหลือ และเยียวยา กับทุกภาคส่วนอย่างเป็นองค์รวม

1.6 ยุทธศาสตร์ชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน (National strategy in relation to community justice)

ตาม section 15 แห่ง Community Justice (Scotland) Act 2016 กำหนดให้คณะรัฐมนตรีแห่งสกอตแลนด์มีหน้าที่ในการจัดทำและเผยแพร่ยุทธศาสตร์ชาติใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชนในประเทศสกอตแลนด์ภายในระยะเวลาไม่เกิน 1 ปีนับตั้งแต่ว ันที่กฎหมายมีผลบังคับใช้ โดยเนื้อหาในยุทธศาสตร์จะต้องประกอบไปด้วยเป้าประสงค์ในการ จัดตั้งยุติธรรมชุมชน หน้าที่ที่คณะรัฐมนตรีแห่งสกอตแลนด์จะต้องเป็นผู้ดำเนินการ หรือ มอบหมายให้ผู้อื่นเป็นผู้ดำเนินการแทนเพื่อให้บรรลุและให้การสนับสนุนเพื่อไปสู่เป้าหมาย ความสำเร็จที่ได้ตั้งไว้ รวมถึงภารกิจที่คณะรัฐมนตรีแห่งสกอตแลนด์เห็นสมควรกำหนดให้ผู้นึง ผู้ใดเป็นผู้ดำเนินการเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่บุคคลที่ถูกตัดสินให้ต้องรับโทษและ ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำหรือสถานที่คุมขังอื่นในการเข้าถึงการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับ ยุติธรรมชุมชน โดยในการจัดเตรียมยุทธศาสตร์ชาติดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจะต้องทำการ ปรึกษากับภาคีเครือข่ายด้านยุติธรรมชุมชน หน่วยงานภาคประชาสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ยุติธรรมชุมชน รวมถึงผู้มีส่วนได้เสียอื่นที่อาจเกี่ยวข้องอื่นที่อาจเกี่ยวข้องเสียก่อน รวมถึงต้อง จัดให้มีการทบทวนยุทธศาสตร์ดังกล่าวภายในระยะเวลา 5 ปีนับจากวันที่มีการเผยแพร่ต่อ สาธารณะ

1.7 กรอบการปฏิบัติแห่งชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน (National performance framework in relation to community justice)

ตาม section 17 แห่ง Community Justice (Scotland) Act 2016 ได้กำหนดให้คณะรัฐมนตรีแห่งสกอตแลนด์มีหน้าที่ในการเผยแพร่กรอบการปฏิบัติแห่งชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชนในประเทศสกอตแลนด์ภายในระยะเวลาไม่เกิน 1 ปีนับตั้งแต่วันที่กฎหมายมีผลบังคับใช้ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ อันได้แก่ การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จด้านผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ของหน่วยงานท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นที่ให้บริการบรรลุผลตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งเรียกว่าผลลัพธ์ระดับชาติ (nationally determined outcomes) และ การกำหนดตัวชี้วัดที่จะนำมาใช้ในการวัดและประเมินผลประสิทธิภาพของผลลัพธ์นั้น ซึ่งเรียกว่าตัวชี้วัดระดับชาติ (national indicators) โดยเนื้อหาที่ระบุลงในกรอบการปฏิบัตินั้นจะต้องประกอบไปด้วย ตัวชี้วัดที่สามารถนำมาใช้ในการวัดและประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมถึงการเข้าถึงการรับบริการต่าง ๆ จากระบบยุติธรรมชุมชน รวมถึงต้องมีการให้คำแนะนำหรือแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาประสิทธิภาพของกรอบการทำงานและระบบยุติธรรมชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

1.8 แผนพัฒนาผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินงานยุติธรรมชุมชน (Community justice outcomes improvement plan)

ใน section 19 แห่ง Community Justice (Scotland) Act 2016 ได้มีการกำหนดให้ภาคีเครือข่ายด้านยุติธรรมชุมชนที่อยู่ประจำท้องถิ่นต่าง ๆ มีหน้าที่ในการเผยแพร่แผนการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชนในส่วนท้องถิ่น ซึ่งแผนการปฏิบัติงานดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับผลลัพธ์ระดับชาติโดยภาคีเครือข่ายด้านยุติธรรมชุมชนมีหน้าที่ในการจัดให้มีการประเมินผลลัพธ์ความสำเร็จที่เกิดขึ้น หรือหากว่าแผนดังกล่าวยังไม่ประสบความสำเร็จ ภาคีเครือข่ายด้านยุติธรรมชุมชนก็ต้องจัดให้มีการประเมินถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมารวมถึงระยะเวลาที่คาดว่าแผนดังกล่าวจะไปถึงผลลัพธ์ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ รวมถึงแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้แผนการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนบรรลุผลตลอดจนแนวทางในการรักษาผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนนั้น โดยในการเตรียมจัดทำแผนพัฒนาผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนนั้น ตาม section 20 ได้กำหนดให้ภาคีเครือข่ายด้านยุติธรรมชุมชนจะต้องให้การคำนึงถึงแนวยุทธศาสตร์ชาติ กรอบการปฏิบัติแห่งชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน และ แผนการพัฒนาผลลัพธ์ด้านยุติธรรมชุมชนที่เกี่ยวข้องในแต่ละท้องถิ่น ทั้งยังต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมประกอบในการเตรียมจัดทำแผนด้วย

2. แนวทางการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนของประเทศออสเตรเลีย

สำหรับการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนของประเทศออสเตรเลียนั้นค่อนข้างมีความใกล้เคียงกับการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนของประเทศสกอตแลนด์ เนื่องจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน ค.ศ. 2005 (Community Justice Centre Act 2005) อันเป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดตั้งระบบงานยุติธรรมชุมชนขึ้น โดยเฉพาะและโดยผลของกฎหมายฉบับดังกล่าวจึงเป็นการก่อตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนแห่งรัฐ Northern Territory ขึ้น โดยมุ่งเน้นการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยและประนีประนอม ยอมความโดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล เพื่อเป็นการสร้างความสมานฉันท์และความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นในระหว่างคู่กรณี ซึ่งลักษณะของข้อพิพาทที่สามารถเข้าสู่กระบวนการในการไกล่เกลี่ยได้นั้นโดยทั่วไปแล้วจะสามารถทำได้เฉพาะในการระงับข้อพิพาทในทางแพ่ง ในทางธุรกิจ หรือในการกระทำผิดอาญาที่มีความไม่ร้ายแรงมากนัก สำหรับการไกล่เกลี่ย และประนีประนอมยอมความนี้สามารถที่จะกระทำในเวลาใดก็ได้โดยมีผู้ที่จะสามารถเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ย ได้แก่ คู่กรณีที่มีข้อพิพาทระหว่างกัน ผู้อำนวยการศูนย์ และ ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ไกล่เกลี่ยโดยผู้ไกล่เกลี่ยนี้อาจจะมีมากกว่า 1 คนก็ได้ และต้องทำการไกล่เกลี่ยตามแนวทางที่ได้รับการกำหนดโดยผู้อำนวยการศูนย์ โดยบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่กรณีจะไม่สามารถเข้าร่วมในขั้นตอนการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมนี้ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการศูนย์หรือเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด แต่ข้อจำกัดดังกล่าวไม่นำมาใช้กับบุคคลที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่งตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนคู่กรณีฝ่ายนั้น ในระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องปฏิบัติตามแนวทางการไกล่เกลี่ยที่มีการกำหนดไว้ในคู่มือการปฏิบัติงานและจะไม่นำเอากฎหมายว่าด้วยการรับฟังพยานหลักฐานมาใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ย นอกจากนี้ผู้ไกล่เกลี่ยไม่จำเป็นต้องถูกผูกพันโดยผลของคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของอนุญาโตตุลาการแต่อย่างใด

ในกระบวนการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมยอมความนี้จะใช้รูปแบบการเจรจาอย่างเป็นทางการให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้และจะต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เสร็จเรียบร้อยโดยไม่ล่าช้า และการไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความนี้จะต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายและคู่กรณีอาจจะขอให้ระงับกระบวนการไกล่เกลี่ยนี้เมื่อใดก็ได้ นอกจากนี้ผลจากการเจรจาไกล่เกลี่ยไม่อาจกระทบต่อสิทธิต่าง ๆ ของคู่กรณีรวมถึงจะต้องไม่เป็นการสร้างข้อผูกมัดใด ๆ แก่คู่กรณีได้ เว้นแต่เป็นข้อตกลงที่เกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ยและคู่กรณีทั้งสองฝ่ายยินยอมพร้อมใจที่จะปฏิบัติตาม นอกจากนี้ยังจัดให้มีการกำกับติดตามผลภายหลังจากที่ได้มีการไกล่เกลี่ยเรียบร้อยแล้ว ทำให้ทราบได้ถึงปัญหาหรือข้อขัดข้องที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามข้อตกลงที่เกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ยเพื่อที่จะได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงทีทั้งยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในผลที่เกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ยให้แก่ประชาชนทั่วไป

รวมถึงยังมีการกำหนดแนวมาตรฐานแห่งชาติในการพิจารณาไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท (National Mediator Accreditation Standard) เพื่อจัดฝึกอบรมให้แก่ผู้ที่จะเข้ารับหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อช่วยให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมโดยการใช้แนวทางของชุมชนอันเป็นการประหยัดเวลารวมถึงช่วยลดค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาในกระบวนการยุติธรรมปกติให้แก่คู่กรณี

อภิปรายผล

จากการศึกษาถึงแนวทางการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนโดยกฎหมายของประเทศสกอตแลนด์และประเทศออสเตรเลียจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนของทั้งสองประเทศนั้น ถือได้ว่ามีความก้าวหน้า โดดเด่น และมีความชัดเจน ดังจะเห็นได้จากการประกาศใช้กฎหมายมาเพื่อให้มีผลบังคับใช้กับการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนโดยตรง ส่งผลให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีรูปธรรม

โดยรูปแบบของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนของประเทศสกอตแลนด์นั้น อยู่ในลักษณะของการเป็นกฎหมายให้อำนาจในการจัดตั้งองค์กร โดยจัดให้มีองค์กรยุติธรรมชุมชนแห่งสกอตแลนด์ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับชาติภายใต้การกำกับดูแลของคณะรัฐมนตรีแห่งสกอตแลนด์ในการทำหน้าที่บริหารจัดการ กำกับ และติดตามผลการดำเนินงานทางด้านยุติธรรมชุมชน ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้มีการกำหนดโครงสร้างของหน่วยงานตลอดจนในเรื่องของอำนาจหน้าที่เอาไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีการกำหนดให้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชนทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น ตลอดจนกำหนดให้มีการทบทวน ประเมิน และปรับปรุงแผนดังกล่าวเป็นระยะตามที่กฎหมายกำหนด อันเป็นการช่วยกำกับทิศทางให้การดำเนินงานยุติธรรมชุมชนให้มีความชัดเจนมากขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการกำหนดหน่วยงานอื่น อันได้แก่ ภาครัฐหรือข่ายยุติธรรมชุมชน และ หน่วยงานภาคประชาสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน ทำหน้าที่ในการให้ข้อมูล คำแนะนำ รวมถึงให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ช่วยดำเนินการหรือสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวกลับคืนสู่ชุมชน ตลอดจนบุคคลผู้อยู่ในระหว่างการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวไม่หันกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกภายหลังจากที่กลับคืนสู่ชุมชนแล้ว อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงการแบ่งส่วนหน้าที่รับผิดชอบแต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการทำงานในลักษณะที่เป็นการประสานความร่วมมือในระหว่างหน่วยงานเพื่อเสริมสร้างและสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งและทั่วถึงให้แก่ระบบงานยุติธรรมชุมชนของประเทศสกอตแลนด์อันเป็นป้องกันอาชญากรรมโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับรูปแบบของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนของประเทศออสเตรเลียนั้น อยู่ในลักษณะของการกำหนดแนวทางในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในระหว่างชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนโดยระบบยุติธรรมชุมชนจะจัดให้อยู่ในรูปแบบของการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมยอมความโดยผู้อำนวยการศูนย์ยุติธรรมชุมชนจะเป็นผู้ที่มีอำนาจในการแต่งตั้งผู้ที่จะมาทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยซึ่งอาจจะเป็นเจ้าของหรืออาจจะเป็นคนกลางก็ได้ เพียงแต่ผู้ที่จะสามารถเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้นั้นจะต้องผ่านการฝึกอบรมและได้รับใบอนุญาตให้สามารถทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและประนีประนอมได้เสียก่อน ซึ่งลักษณะของข้อพิพาทที่สามารถเข้าสู่กระบวนการในการไกล่เกลี่ยโดยกระบวนการยุติธรรมชุมชนของประเทศออสเตรเลียนั้น โดยทั่วไปแล้วจะสามารถทำได้ในการระงับข้อพิพาทในทางแพ่ง ในทางธุรกิจ รวมถึงในการกระทำผิดอาญาที่มีความไม่ร้ายแรงมากนัก นอกจากนี้ในการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนของประเทศออสเตรเลีย ยังได้กำหนดให้มีการกำกับติดตามผลภายหลังจากที่ได้มีการไกล่เกลี่ยเรียบร้อยแล้ว ทำให้ทราบได้ถึงปัญหาหรือข้อขัดข้องที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามข้อตกลงที่เกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ยเพื่อที่จะได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันที่ทั้งยังเป็นการสร้างเชื่อมั่นในผลที่เกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ยให้แก่ประชาชนทั่วไปได้อีกทางหนึ่ง การที่มีการกำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยไว้ในกฎหมาย ตลอดจนมีการกำหนดแนวทางในการไกล่เกลี่ยไว้ในคู่มือการปฏิบัติงานเป็นการช่วยให้กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชนของประเทศออสเตรเลียมีความชัดเจน ดังกล่าวมีความชัดเจนมากขึ้น สามารถสร้างแนวทางในการระงับข้อพิพาทด้วยความสมานฉันท์และเป็นการสร้างความรู้สึที่ดีให้แก่คู่กรณีผ่านการพูดคุยและเจรจาเพื่อหาทางออกในการยุติข้อพิพาทเป็นสำคัญ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนของประเทศไทยในปัจจุบันยังอยู่ในระยะเริ่มต้น ซึ่งแม้ว่าจะมีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่ในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในระหว่างประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นอันเป็นการช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนบางกลุ่มโดยเฉพาะในกลุ่มชายขอบ อย่างไรก็ตามในการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนของประเทศไทยยังขาดการออกกฎหมายมาเพื่อรองรับโครงสร้างหรือแนวทางในการดำเนินงานส่งผลให้เกิดความไม่ชัดเจนในหลายด้าน ดังนั้น การที่จะดำเนินการทางด้านยุติธรรมชุมชนในประเทศไทยให้เกิดผลสำเร็จและเป็นรูปธรรมนั้น นอกจากที่จะต้องมีการอาศัยระยะเวลาในการทำความเข้าใจกับทุกภาคส่วนของสังคมแล้ว ยังควรที่จะต้องมีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนควบคู่กันไปด้วย โดยในเนื้อหาของกฎหมายดังกล่าวควรจะต้องมีการกำหนดถึง

โครงสร้างของหน่วยงานที่จะมาทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมชุมชน การบริหารจัดการ ตลอดจนกำหนดให้มีการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานภาครัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชนให้เกิดความชัดเจนโดยกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน เพื่อมิให้เกิดปัญหาการมีภาระหน้าที่ที่ซ้ำซ้อน โดยอาจนำรูปแบบการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนของประเทศสกอตแลนด์มาใช้เป็นต้นแบบในการจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่จะมีหน้าที่รับผิดชอบในการขับเคลื่อนงานด้านยุติธรรมชุมชน นอกจากนี้ยังควรกำหนดให้มีแนวทางในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านในท้องถิ่นโดยอาจจะนำแนวทางในการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมยอมความอันเป็นแนวทางระงับข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชนของประเทศออสเตรเลียมาปรับใช้กับแนวทางของประเทศไทย ก็น่าจะเป็นการช่วยให้ยุติธรรมชุมชนสามารถแบ่งเบาภาระของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ทั้งยังเป็นการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายใต้หลักการของความสมานฉันท์ในสังคม ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกทุกคนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุกและมีความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม. (2563). รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2563. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2550). ยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลและมูลนิธิยุติธรรมเพื่อสันติภาพ. (2555). การเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิง:สำรวจอุปสรรคและการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็น ประเทศไทย. ใน รายงานการวิจัย. มูลนิธิสนับสนุนจากโครงการของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลและมูลนิธิยุติธรรมเพื่อสันติภาพ.
- วิชา มหาคุณ. (2530). การเผยแพร่ความรู้กฎหมายสู่ชนบท. วารสารดุลพาห, 34(4), 11-33.
- สมยศ เชื้อไทย. (2561). นิติปรัชญา (Philosophy of Law). (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ และคณะ. (2562). ยุติธรรมชุมชน: กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย. งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2562 (หน้า 1458-1474). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต .
- อดิพันธ์ พรหมพันธ์ใจ. (2559). ปัญหาการพัฒนาประชาธิปไตยของรัฐราชการไทยในระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ (2523-2531). วารสารการเมืองการปกครอง, 6(2), 287-308.

- อานนท์ ศรีบุญโรจน์ และหทัยกาญจน์ กำหนดเพชร. (2557). สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้พิการทางสติปัญญา. วารสารวิทยาลัยราชสุดา, 10(13), 107-125.
- Ansfield, B. (2020). The broken windows of the Bronx: Putting the theory in its place. *American Quarterly*, 72(1), 103-127.
- Fagan, J. & Malkin, V. . (2003). Theorizing community justice through community courts. *Fordham Urban Law Journal*, 3(3), 897-953.
- Hage, S. M. . (2005). Future considerations for fostering multicultural competence in mental health and educational settings: Social justice implications. Hoboken: Wiley.
- Karp, D. . (1999). Community justice: Six challenges. *Journal of Community Psychology*, 26(6), 751-769.
- Karp, D. R., & Clear, T. R. (2000). Community justice: A conceptual framework. In *Boundaries changes in criminal justice organizations*. Washington, DC: National Institute of Justice.
- King, M. S. . (2008). Restorative Justice, Therapeutic Jurisprudence and the Rise of Emotionally Intelligent Justice. *Melbourne University Law Review*, 32(3), 1096-1126.
- Kohen, M., G. (2019). Does general international law incorporate the concept of social justice? In Politakis, G. P., Kohiyama, T., & Lieby, T. (Eds.), *ILO 100 Law for social justice* (p 91-100). ใน International Labour Office.
- Kurki, L. (2000). Restorative and community justice in the United States. *Crime and Justice*, 27(2000), 235-303.
- Lanni, A. (2005). The future of community justice. *Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review*, 40(2005), 359-405.
- Obioha, P. U. . (2011). The Nature of justice. *Journal of Social Sciences*, 29(2), 183-192.
- Rebllon, C. J. et al. (2015). Gender differences in criminal intent: examining the mediating influence of anticipated shaming. *Deviant Behavior*, 36(1), 17-41.

- Roman, C. G. et al. (2006). Understanding community justice partnerships: Testing a conceptual framework and foundations for measurement. Washington, DC: National Institute of Justice.
- Sites, P. . (1975). Control and constraint: An introduction to sociology. London: Macmillan Publishing.
- Wilson, J. Q. & Kelling, G. L. . (1982). The police and neighborhood safety: Broken windows. *The Atlantic Monthly*, 1(3), 29-38.